

Міністерство освіти і науки України
Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова

Навчально-науковий інститут економіки і менеджменту
Кафедра економіка підприємства та корпоративного управління

Петрашевська А.Д.

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА ЗВ'ЯЗКУ

Методичні вказівки
з проведення практичних занять
та самостійної роботи
для підготовки студентів за напрямками підготовки:
6.030504 – Економіка підприємства
6.030601 – Менеджмент
6.050903 – Телекомунікації
6.05094 – Мережі та системи поштового зв'язку денної
та заочної форм навчання

Одеса 2017

Рецензент – Сотніченко Л.Л., д.е.н., завідувач кафедри менеджменту та економіки морського транспорту НУ «ОМА».

Петрашевська А.Д. Фінанси підприємства зв'язку: методичні вказівки з проведення практичних занять та самостійної роботи для підготовки студентів за напрямками підготовки: 6.030504 – Економіка підприємства; 6.030601 – Менеджмент; 6.050903 – Телекомунікації; 6.05094 – Мережі та системи поштового зв'язку денної та заочної форм навчання / А.Д. Петрашевська. – Одеса: ОНАЗ, 2017. – 40 с.

Метою методичних вказівок є надання ґрунтовних знань та набуття навичок студентами з питань теорії та практики фінансових відносин суб'єктів господарювання, сприяння оволодінню студентами професійними методами щодо розв'язання фінансово-кредитних питань, які виникають у процесі господарсько-фінансової діяльності підприємств.

СХВАЛЕНО
на засіданні кафедри
ЕП та КУ і рекомендовано до друку.
Протокол № 11
від 17.01.2017 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО
методичною радою
Одеської національної академії зв'язку
ім. О.С. Попова.
Протокол № 5 від 28.02.2017 р.

Редактор – *Кодрул Л.А.*

Комп'ютерне редагування та макетування – *Кірдогло Т.В.*

© Петрашевська А.Д., 2017.
© ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2017.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1. Основні положення економічного вчення про фінанси підприємств зв'язку.....	5
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2. Організація фінансової діяльності на підприємстві зв'язку.....	9
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3. Податкова система та її вплив на господарську діяльність підприємств зв'язку	12
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4. Склад та структура доходів та видатків.....	17
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5. Фінансові ресурси. Знос та амортизація основних фондів	23
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6. Оборотні фонди. Нормування оборотних фондів	28
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7. Прибуток та рентабельність підприємств зв'язку	35
ЛІТЕРАТУРА.....	40

ВСТУП

Головне місце в загальній системі фінансових відносин у суспільстві належить фінансам підприємств, тому що вони функціонують у сфері матеріального виробництва, де створюються матеріальні блага, валовий внутрішній продукт і національний дохід суспільства, а також формуються централізовані і децентралізовані фінансові ресурси держави і підприємств.

Фінансові відносини охоплюють процес створення підприємств, процес отримання і розподілу доходів та накопичень, процес формування відповідних фондів грошових коштів, процес взаємовідносин із різноманітними ланками фінансово-кредитної системи, процес формування та використання активів підприємств, процес кредитування, фінансового планування тощо. Усі ці питання мають найважливіше значення у виробничо-фінансовій діяльності підприємств, і тому вони розглядаються у спеціальній базовій навчальній дисципліні «Фінанси підприємств зв'язку».

Вивчення курсу «Фінанси підприємств зв'язку» передбачає формування у студентів як теоретичних знань з фінансово-кредитних питань, так і порядку практичного їх вирішення на підприємствах, щоб майбутні спеціалісти могли застосувати ці знання в практичній та науковій діяльності.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема: Основні положення економічного вчення про фінанси підприємств зв'язку.

Мета: закріплення знань студентами про економічну сутність фінансів та їх функцій, вміння відрізняти фінанси від інших економічних категорій.

Ключові поняття

Фінанси мають яскраво виражене специфічне суспільне призначення – формування і використання грошових фондів держави (за допомогою особливих форм руху вартості). Фінанси – це й історична категорія, оскільки вони мають стадії виникнення і розвитку, тобто змінюються в часі.

Об'єктом фінансів підприємств є економічні відносини, пов'язані з рухом засобів, формуванням і використанням грошових фондів.

Фінансові відносини – грошові відносини, пов'язані зміною форм вартості.

Суб'єктами фінансових відносин виступають підприємства, громадські організації, кооперативні, акціонерні, змішані і приватні підприємства, державні органи управління, держава в цілому і населення країни. В економічному житті суспільства фінанси забезпечують рух відповідної грошової маси від низьких ланок суспільного виробництва до центрального і навпаки. Це здійснюється у формі грошових ресурсів, а саме: амортизаційний фонд, фонд накопичення, фонди для вирішення різних соціальних проблем.

Фінанси – система економічних відносин за планомірним розподілом і перерозподілом сукупного суспільного продукту та національного доходу, формування централізованих і децентралізованих грошових фондів для забезпечення потреб розширеного відтворення, підвищення рівня життя народу, розвитку й удосконалення суспільства.

Суспільний продукт – продукція, вироблена суспільством за певний період часу.

Національний дохід – знов створена за рік у сфері матеріального виробництва вартість або відповідна їй частина сукупного суспільного продукту в натуральній формі, отримана з урахуванням усіх матеріальних витрат на його виробництво.

Відтворення – безперервний рух і відновлення процесу виробництва (це поняття включає поняття відтворення матеріальних благ, робочої сили і виробничих відносин).

Розширене відтворення – відновлення у збільшених масштабах.

Просте відтворення – поновлюється в незмінних масштабах.

Фінанси – сукупність усіх грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні підприємства, держави, а також система їх формування, розподілу і використання. Розподільні відносини мають грошову форму, виступають як рух грошових коштів.

Функціонування фінансів починається тоді, коли в результаті виробництва товарів (послуг зв'язку) та їх реалізації формуються грошові доходи (ресурси) учасників суспільного виробництва.

Об'єктивну основу фінансів складають освіта, рух і використання грошових доходів держави, підприємств і населення.

Грошові доходи до їх кінцевого використання підрозділяються на відповідні цільовому призначенню відособлені частини, які називають грошовими фондами.

Фінанси складаються із фінансів підприємств (об'єднань) і загальнодержавних фінансів.

Фінанси підприємств за своєю сутністю – це складна економічна категорія, яку у вітчизняній економічній літературі визначають таким чином: фінанси підприємств – це економічні відносини, що зв'язані з рухом грошових потоків, формуванням, розподілом і використанням доходів і грошових фондів суб'єктів господарювання в процесі відтворення.

Проте останнім часом більшість економістів вважають, що фінанси підприємств – це різноманітні фонди фінансових ресурсів, які створюються і використовуються для здійснення виробництва і реалізації продукції, робіт і послуг у різних галузях, а також для фінансування інших видів діяльності підприємств.

Фінанси підприємств (об'єднань) є сукупністю грошових відносин, пов'язаних з планомірним утворенням, розподілом і використанням грошових доходів і накопичень підприємств (об'єднань) і організацій. До їх складу входять фінанси виробничих підприємств (об'єднань) усіх форм власності (державних, колгоспно-кооперативних, орендних, акціонерних і спільних підприємств, фінанси громадських організацій та ін.).

Загальнодержавні фінанси включають державний бюджет, державне соціальне страхування, майнове й особисте страхування та державний кредит.

Фінанси об'єднань, підприємств і галузей народного господарства є складовою частиною фінансів суспільства. Вони відображають фінансову сторону господарської діяльності об'єднань, підприємств і галузей та характеризують у грошовій формі економічні відносини, що виникають у процесі кругообігу основних і оборотних коштів, виробництва і реалізації продукції, освіти і використання їх грошових ресурсів. Будучи безперервно пов'язані з виробництвом, розподілом і споживанням суспільного продукту і національного доходу, фінанси об'єднань, підприємств і галузей народного господарства активно впливають на ці процеси.

Фінанси підприємств, об'єднань і галузей народного господарства характеризують грошові відносини:

- усередині виробничих об'єднань, підприємств (між цехами, ділянками, службами) – при утворенні і використанні грошових доходів і фондів грошових коштів;

- між об'єднаннями, підприємствами і робочими, службовцями – при виплаті заробітної плати, премій, допомоги і т.ін.;

- між об'єднаннями, підприємствами й організаціями – при оплаті товарно-матеріальних цінностей, реалізації готової продукції, наданні послуг;
- між виробничими об'єднаннями, підприємствами і вищестоящими організаціями (промисловими об'єднаннями, головними управліннями, міністерствами), а також фінансово-кредитними органами.

За формами власності фінанси підрозділяються на фінанси державних об'єднань, підприємств і фінанси кооперативно-колгоспних організацій (у сучасних умовах – фінанси СП, МП, приватних осіб). Усі промислові підприємства, будучи економічно самостійними і рівними перед законом, однаково допускаються до виробничої і комерційної діяльності і повинні добиватися успіху тільки через свої ділові якості. В умовах повного госпрозрахунку надійно зміцнюються підприємства, розвивається самоврядування, розширюються демократичні основи керівництва і посилюються економічні методи управління.

Фінанси об'єднань, підприємств – основа фінансів галузей народного господарства, оскільки у сфері матеріального виробництва створюється і розподіляється сукупний суспільний продукт і національний доход. Стійкість їх фінансового положення – найважливіша умова міцності галузевих фінансів, оскільки переважаюча частина грошових ресурсів галузі знаходиться в обороті об'єднань, підприємств, організацій. Фінансові ресурси, перерозподілу, які надходять у порядку, від об'єднань та підприємств, міністерствами і відомствами майже в повній сумі розподіляються між підлеглими їм об'єднаннями, підприємствами, організаціями.

Фінанси галузей народного господарства відображають економічні відносини між виробничими об'єднаннями, підприємствами і головними управліннями, промисловими об'єднаннями; між виробничими об'єднаннями, підприємствами і міністерствами; між промисловими об'єднаннями, головними управліннями і міністерствами; між міністерствами, відомствами і фінансово-кредитними органами. Ці відносини зв'язані з процесами перерозподілу оборотних коштів, прибутку, амортизаційних відрахувань, утворенням централізованих цільових і резервних грошових фондів, розподілом отриманих міністерством бюджетних асигнувань між підприємствами, об'єднаннями, організаціями.

Фінанси об'єднань, підприємств і галузей народного господарства виконують наступні функції:

- утворення грошових доходів і грошових фондів у процесі господарської діяльності;
- використання грошових доходів і грошових фондів для розвитку виробництва;
- матеріальне стимулювання працівників об'єднань, підприємств і формування доходів бюджету;
- контроль за виробництвом, розподілом і використанням суспільного продукту і національного доходу.

Сутність фінансів виявляється в їх функціях. Існують дві основні функції: розподільна і контрольна, але та частина фінансів, яка функціонує у сфері матеріального виробництва, як наприклад фінанси підприємств, і бере участь в процесі створення грошових доходів і накопичень, виконує не тільки розподільну і контрольну функцію, але і функцію формування грошових доходів.

Розподільна функція фінансів полягає у планомірному, первинному розподілі сукупного суспільного продукту, створеного в промисловому виробництві. Це означає, що підприємства утворюють фонди грошових коштів за рахунок виручки від реалізації продукції або наданих послуг, які спрямовують на відшкодування витрачених засобів виробництва, видачу зарплати і формування чистого доходу. Потім відбувається процес розподілу доходу. Він поділяється на три частини:

- перераховується до фонду соціального страхування;
- в доходи державного бюджету;
- залишається на підприємстві для утворення госпрозрахункового доходу.

Фінансовий механізм розподілу повинен діяти з урахуванням вимог економічних законів, що означає дотримання наступних принципів:

- поєднання інтересів держави з інтересами підприємств;
- поєднання інтересів підприємства з інтересами колективу робочих і службовців;
- забезпечення процесу розширеного виробництва.

Контрольна функція фінансів промислових підприємств виникає на основі розподільної функції, стаючи її продовженням і розвитком. Вона може виявлятися і до настання розподільного процесу, і в ході його, і після завершення. Контрольна функція фінансів полягає у фінансовому контролі за гривнею, який широко застосовується на всіх стадіях кругообігу засобів. Будь-який розподільний фінансовий акт, по суті, одночасно і контрольний.

Контрольні питання

1. Дайте визначення фінансам як економічної категорії.
2. Перерахуйте та надайте характеристику функціям фінансів.
3. Що відрізняє фінанси від інших економічних категорій.
4. В чому полягає сутність фінансів.
5. Що відноситься до об'єктів фінансів.
6. Що відноситься до суб'єктів фінансів.

Теми рефератів

1. Фінансовий інструментарій, який використовується в діяльності підприємства.
2. Мета та задачі управління фінансами.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Тема: Організація фінансової діяльності на підприємстві зв'язку.

Мета: закріплення знань студентів про організацію фінансової діяльності на підприємстві зв'язку.

Ключові поняття

На сьогоднішній день зв'язок та інформатизація стали одними із найважливіших складових економіки України, які стабільно забезпечують формування дохідної частини бюджету України та надають багато цікавих можливостей для громадян, бізнесу, самої держави:

- посилення міжнародних зв'язків;
- підвищення ефективності роботи підприємств;
- удосконалення систем освіти та охорони здоров'я;
- зростання ефективності науково-дослідних робіт;
- високий рівень забезпечення інфокомунікаційних потреб користувачів;
- зростання ефективності та якості роботи державних установ.

У зв'язку як галузі матеріального виробництва створюються фінанси, які є органічним елементом єдиної системи фінансів держави. Основа фінансів господарства зв'язку в цілому і фінансів підприємств зв'язку така сама, як і фінансів промислових та інших підприємств галузей матеріального виробництва. Підприємства зв'язку створюють продукцію (надають послуги зв'язку), на що витрачають засоби праці, предмети праці і робочу силу, отримують платню за цю продукцію, у складі якої реалізують чистий дохід, частину якого використовують на розширене виробництво та інші планові потреби, а частину передають державі на загальнодержавні потреби.

Але в організації фінансів господарства зв'язку і підприємств зв'язку є свої особливості, що пояснюються специфічними умовами їх виробничої і господарської діяльності.

Перша особливість полягає в тому, що для господарства зв'язку характерна централізація виробничої діяльності, за якої всі підприємства зв'язку, незалежно від їх територіального розміщення, підпорядковуються єдиним правилам, що регулюють виробничий процес з передачі повідомлень, єдиним методологічним основам організації і розвитку засобів зв'язку та єдиним тарифам на послуги зв'язку.

Централізовано, в першу чергу, підприємства проводять розрахунки з бюджетом (податок на прибуток). Окрім того, підприємства оплачують в централізованому порядку витрати на перевезення пошти літаками, залізничним транспортом на території областей або країни, підготовку кадрів тощо.

Друга особливість полягає в тому, що процес виробництва послуг зв'язку не закінчується на кожному підприємстві, а продовжується на інших

підприємствах зв'язку. Надходження доходів за весь виробничий процес здійснюється на одному з підприємств зв'язку, що розпочав виробничий процес, тобто на стадії вихідного обміну, тоді як інші підприємства зв'язку продовжують цей виробничий процес до його завершення, не отримуючи безпосередньо ні від клієнтури, ні від першого підприємства зв'язку доходів або частини доходів.

Під внутрішньосистемними розрахунками розуміються грошові розрахунки між підприємствами, Міністерством транспорту та зв'язку України, філіалами. Внутрішньосистемні розрахунки викликані необхідністю здійснення виробничого процесу в галузі зв'язку – у виробництві продукції (послуг) зв'язку беруть участь декілька підприємств і отримані тарифні доходи (Дт) вимагають перерозподілу. Така розподільча функція фінансів зв'язку дозволяє здійснювати повний господарський розрахунок усіх підприємств і філіалів залежно від їх виходу у виробництво і надання послуг зв'язку.

Внутрішньосистемні розрахунки включають також:

- здійснення платежів з прибутку (доходу) у вищій організації і бюджети (державний, місцевий), отримання асигнувань на покриття планового збитку;
- розподіл амортизаційних відрахувань, частини прибутку (доходу) та інших джерел, спрямованих на капітальні вкладення та інші потреби.

Третя особливість – це значна кількість підприємств зв'язку, що забезпечують єдиний виробничий процес, але непов'язані з клієнтурою і тому не реалізують доходи, так звані неприбуткові підприємства.

Четверта – це вища, ніж в інших галузях народного господарства, централізація грошових ресурсів на капітальні вкладення. Це пов'язано із зосередженням на підприємствах грошових ресурсів на асигнування з бюджетів, амортизаційні відрахування, відрахування з прибутку, які централізовано витрачаються на:

- оплату придбаного обладнання;
- заходи щодо розвитку й удосконалення виробництва;
- фінансування капітальних вкладень на будівництво споруд зв'язку;
- фінансування (підтримку) підприємств власними коштами, які не наявні достатньою мірою, тощо.

П'ята особливість – двосторонній принцип грошових відносин з державою, тобто грошові відносини підприємств зв'язку, з одного боку, виявляються здійсненням платежів до бюджету (з прибутку, доходів), з іншого, боку вони отримують асигнування з бюджету для фінансування капітальних вкладень. Сьогодні галузь зв'язку асигнувань з бюджету не отримує. Розвиток галузі відбувається здебільшого за рахунок власних або залучених коштів (банківських кредитів або коштів населення, підприємств).

Шоста особливість – фінанси Міністерства транспорту та зв'язку України роз'єднані і вступають у самостійні відносини з державним бюджетом країни. Міністерство транспорту та зв'язку тільки організовує, спрямовує і контролює

діяльність всіх підприємств зв'язку на території країни і не може маневрувати фінансовими ресурсами галузі.

Сьома особливість – акумуляція засобів Міністерством транспорту та зв'язку з підприємств і створення централізованих фондів для фінансування наукових розробок, капітального будівництва та ін. тільки з відома відповідних підприємств.

Роль фінансових служб підприємств зв'язку зараз не може відбуватися тільки в плануванні і своєчасному отриманні коштів від споживачів за надані послуги зв'язку, розподілі і контролі за цими коштами. Необхідно спільно з керівниками й іншими фахівцями підприємства розробляти стратегію його діяльності, пропонувати комерційні ідеї, аналізувати фінансову ефективність і результати інвестицій, прибутковість фінансово-кредитних операцій, оптимальне співвідношення власних і позикових коштів тощо.

Практична діяльність підприємств зв'язку повинна бути спрямована на збільшення доходів. Проте фінансові можливості визначаються не тільки межами підприємницької свободи, але і можливостями у сфері ціноутворення.

Контрольні питання

1. Які особливості фінансів підприємств зв'язку вам відомі.
2. Що таке централізація виробничої діяльності.
3. Що включають внутрішньо-системні розрахунки.
4. В чому полягає двосторонній принцип грошових відносин.
5. На що витрачаються фінансові ресурси підприємств зв'язку.

Теми рефератів

1. Фінансовий інструментарій, який використовується в діяльності підприємства.
2. Функції управління фінансами.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема: Податкова система та її вплив на господарську діяльність підприємств зв'язку.

Мета: закріплення знань студентів про оподаткування підприємств та вплив податків на господарську діяльність.

Ключові поняття

Податки – це обов'язкові платежі, які установлює держава для юридичних і фізичних осіб з метою формування централізованих фінансових ресурсів, що забезпечують фінансування державних витрат.

Обов'язкові платежі (сплачені в бюджет держави й інші цільові державні фонди) можуть бути представлені у *формі*:

- податків;
- плати за ресурси;
- цільових відрахувань.

Податок установлюється виключно державою і базується на актах вищої юридичної сили.

Основними характерними особливостями податку є те, що він:

1) стягується на умовах безповоротності. Повернення податку можливе тільки в разі його переплати або тоді, коли законодавством передбачено пільги щодо даного податку;

2) має односторонній характер установлення. Оскільки і податок стягується з метою покриття суспільних потреб, які в основному відокремлено від індивідуальних потреб конкретного платника податку, то він є індивідуально безповоротний. Сплата платником податку не породжує зустрічного зобов'язання держави вчиняти будь-які дії на користь конкретного платника;

3) на відміну від інших обов'язкових платежів, може бути сплачений лише до бюджету, а не до іншого грошового централізованого або децентралізованого фонду;

4) категорія не тільки правова, але й економічна, оскільки це форма перерозподілу національного доходу. При сплаті податкового платежу відбувається перехід частини коштів із власності окремих платників у власність усієї держави. Такого переходу права власності немає при внесенні до бюджету обов'язкових платежів державними підприємствами. Ці платежі будуть податками лише за формою, а не за змістом.

Функції податків:

1) **фіскальна функція** полягає у формуванні грошових доходів держави (мобілізація коштів у розпорядження держави і формування централізованих фінансових ресурсів);

2) **регулююча функція податків** проявляється через вплив їх на різні сторони діяльності суб'єктів господарювання (держава регулює розвиток

економіки і соціально-економічні процеси у суспільстві).

Функції податків взаємозалежні. Реалізація фінансової функції створює матеріальну основу для здійснення регулюючої функції. У той самий час економічне регулювання дозволяє отримати більше коштів за рахунок податків, а виходить сприяє їх фінансовій функції.

Одиниця оподаткування – це одиниця виміру об'єкта оподаткування. Вона має фізичний (гектар, квадратний метр) і вартісний виміри (гривню).

Податкова квота – це частина податку в доході платника. Виражається вона як в абсолютному, так і у відносному підрахунку. Її значення полягає в тому, що вона характеризує рівень оподаткування. У той самий час включення податкових квот до доходу платника значно знижує можливість використання податків як фінансових важелів. Виходячи з цього в практиці оподаткування податкові квоти законодавче не встановлюються.

Існуюча система податків і податкових платежів має свою класифікацію, в основу якої покладені такі ознаки: форма оподаткування; економічний зміст об'єкта оподаткування; рівень державних структур, які встановлюють податки; напрямок використання.

Податки і збори включають:

1. Загальнодержавні податки і збори:

- прямі податки – стягуються державою безпосередньо з доходів і майна платників податків. Об'єктом виступає доход і вартість майна;
- непрямі податки – встановлюються у формі надбавок до ціни товарів або тарифів на послуги;
- збори (податок із власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів; плата за спеціальне використання прісних водних ресурсів і надр при видобутку корисних копалин; плата за використання лісових ресурсів).

2. Місцеві податки і збори

Основні принципи побудови системи оподаткування:

- обов'язковість;
- стимулювання підприємницької діяльності, інвестиційної активності НТП;
- рівнозначність і пропорційність;
- соціальна справедливість;
- стабільність;
- економічне обґрунтування;
- недопущення проявів податкової дискримінації.

Прямі податки включають:

- податок на прибуток;
- податок на доходи з фізичних осіб;
- плата за землю;
- податок на майно підприємств;
- податок із власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів.

Оподаткування прибутку підприємств

Податковий прибуток – це сума прибутку підприємства, визначена за податковим законодавством (згідно з ЗУ «Про оподаткування прибутку підприємств»), який є об'єктом оподаткування за звітний період.

Податковий прибуток (об'єкт оподаткування податку на прибуток) розраховується за формулою:

$$O_o = D - (B_v + A),$$

де O_o – об'єкт оподаткування податку на прибуток; D – скориговані валові доходи підприємства за звітний період; B_v – скориговані валові витрати підприємства за звітний період; A – сума нарахованої за звітний період амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших оборотних активів.

Валовий дохід – це загальна сума доходу підприємства від усіх видів діяльності протягом звітного періоду у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах.

Валовий дохід включає:

- загальні доходи від реалізації продукції, доходи від реалізації цінних паперів, доходи від банківських та інших операцій;
- доходи від операцій особливих видів (бартер, страхування, розрахунки в іноземній валюті);
- доходи від спільної діяльності у вигляді дивідендів, відсотків, роялті, від операцій лізингу, володіння борговими зобов'язаннями та ін.

Не враховуються:

- суми акцизного збору, ПДВ у складі ціни;
- суми коштів або вартість майна, одержані у виді компенсації або внаслідок задоволення претензій;
- суми коштів або вартість майна, одержані у виді прямих інвестицій;
- суми емісійного доходу;
- кошти, одержані у вигляді міжнародної технічної допомоги.

Валові витрати – сума будь-яких витрат у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних як компенсація вартості товарів, придбаних таким платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності.

Прибуток як результат фінансово-господарської діяльності визначається за даними бухгалтерського обліку. Оподатковуваний прибуток визначається за даними податкового обліку. Ці два показники не тотожні і не дорівнюють один одному, а існують самостійно і визначаються залежно від потреби.

Основна ставка податку на прибуток становить з 01.01.2004 р. у розмірі 25% від об'єкта оподаткування.

Податок з доходів фізичних осіб

Податок з доходів фізичних осіб застосовується в Україні на підставі Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» № 889-IV від 22.05.2003 р.

Платниками податку з доходів фізичних осіб (суб'єктами оподаткування) в Україні є: резиденти, які одержують доходи з джерелом походження на території України, і нерезиденти, які одержують доходи з джерелом походження на території України.

Не є платниками нерезиденти, які одержують доходи з джерелом походження на території України і мають дипломатичні привілеї, установлені міжнародними договорами.

Прибутковий податок з громадян утримується із сукупного оподатковуваного доходу, до якого зараховуються доходи, одержані як у натуральній формі, так і в грошовій (національній або іноземній валюті). Доходи, одержані в натуральній формі, оцінюються за справедливою вартістю.

Прибутковий податок із сукупного оподатковуваного доходу утримується кожного місяця за установленими ставками, визначеними у Законі України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 22.05.2003 р. № 889-4, які змінюються від 13 % – у 2004 р. до 15 % – у 2007 р.

При цьому скасовано неоподатковуваний мінімум 17 грн., який раніше виключався з доходів усіх громадян, а замість цього встановлено, що для окремих категорій податок не буде утримуватись від встановленого розміру мінімальної заробітної плати. Ці пільги вводяться поступово: від 30% – у 2004 р., 2006 р. – 80%, до 100% – у 2007 році і, залежно від категорії осіб, їм буде надаватись одна, півтори чи дві такі соціальні пільги на рік.

Об'єктом оподаткування резидента є:

1. Загальний місячний оподатковуваний дохід.
2. Чистий річний оподатковуваний дохід, що визначається шляхом зменшення загального річного оподатковуваного доходу на суму податкового кредиту.
3. Доходи з джерелом походження в Україні, що підлягають кінцевому оподаткуванню при їх виплаті.
4. Іноземні доходи.

Об'єктом оподаткування нерезидента є:

1. Загальний місячний оподатковуваний дохід з джерелом походження в Україні.
2. Загальний річний оподатковуваний дохід з джерелом походження в Україні.
3. Доходи з джерелом походження в Україні, що підлягають кінцевому оподаткуванню при їх виплаті.

При одержанні доходів в іноземній валюті здійснюється перерахунок у гривні за курсом НБУ на дату одержання таких доходів.

Контрольні питання

1. Дайте характеристику особливостям податку.
2. В чому полягає фіскальна функція.
3. Регулююча функція та її характеристика.

4. Дайте характеристику місцевим податкам.
5. Які податки відносяться до прямих.
6. Об'єкти оподаткування та їх характеристика.

Теми рефератів

1. Громадська відповідальність за ухилення від сплати податків.
2. Вплив податків та бюджет країни.

Задача 1

Реалізація товарів і надання послуг здійснювалось на митній території України.

Розрахувати суму податкових зобов'язань (ПДВ) за квартал за наступними вихідними даними:

1. Обсяг реалізації товарів за квартал – 1980 грн.
2. Обсяг наданих митних послуг за квартал – 579 грн.
3. Всього обсяг одержаної виручки за квартал – 2550 грн.

Задача 2

Визначити податок на прибуток, якщо доходи складають 1350 грн., а витрати – 680 грн.

Задача 3

На підставі наведених даних (тис. грн.) визначити оподатковуваний прибуток і податок на прибуток:

1. Валові доходи від реалізації продукції – 6725,6.
2. Витрати, пов'язані з придбанням матеріальних цінностей для використання в господарській діяльності – 4567,0.
3. Доходи від операцій з основними фондами – 39,9.
4. Доходи від операцій з цінними паперами – 21,8.
5. Витрати на оплату праці – 129,2.
6. Сума безнадійної заборгованості – 9,5.
7. Інші види доходів, що входять до складу оподаткування – 74,3.
8. Сума внесених податків, зборів, обов'язкових платежів – 63,8.
9. Доходи у вигляді безповоротної фінансової допомоги – 17,7.
10. Амортизаційні відрахування – 25,3.

Задача 4

Підприємство реалізувало у звітному періоді 2200 шт. чорно-білих телевізорів. Повна собівартість одиниці продукції становила 300 грн., рентабельність одиниці продукції у звітному періоді – 25%, ставка акцизного збору – 10%. Визначте суму акцизного збору за звітний період.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема: Склад та структура доходів та видатків.

Мета: навчити студентів визначити сутність економічної категорії доходів та видатків.

Ключові поняття

Послуги зв'язку надають за установленими тарифами. Сума плати за послуги зв'язку складає валову суму доходів від експлуатації засобів зв'язку, які прийнято називати тарифними доходами.

Загальна сума тарифних доходів відображає вартість послуг зв'язку, які надаються клієнтурі, та служить основним джерелом утворення фінансів оператора зв'язку. Систематичне зростання тарифних доходів, виконання плану тарифних доходів – обов'язкова умова роботи, як операторів зв'язку в цілому, так і кожного підприємства зв'язку – забезпечує безперебійне фінансування витрат підприємств і господарства зв'язку, виконання фінансових зобов'язань операторів зв'язку перед державою і стійкий фінансовий стан підприємств і міністерств зв'язку.

Нагадуємо, що особливість економіки господарства зв'язку полягає у тому, що послуги зв'язку не виступають як речовинний продукт, а є корисним ефектом, споживаним клієнтурою одночасно з процесом виробництва послуг зв'язку. Тому послуги зв'язку оплачують за установленими тарифами не на стадії завершення процесу виробництва послуг зв'язку, як це прийнято при оплаті готової продукції в промисловості, а на початковій стадії процесу виробництва послуг зв'язку (витікаючий обмін).

До суми тарифних доходів включають також суму за продані знаки поштової оплати (марки, марковані конверти і поштові картки) незалежно від того, чи здійснений у момент їх продажу процес надання відповідних послуг зв'язку, чи ці знаки поштової оплати придбані про запас, чи для колекціонування.

За способом оплати послуг тарифні доходи підрозділяють на:

1. Доходи, що одержують від надання разових послуг зв'язку, – це стягувана операторами зв'язку плата за пересилку письмової кореспонденції, посилок, грошових переказів, періодичних видань, телеграм, за доставку додому пенсійних сум, за надання міжміських, міжнародних і внутрішньоміських, сільських переговорів, за роботу з установки і перестановки телефонних апаратів і радіотрансляційних передавачів, за користування телефонами-автоматами, за надання на короткі терміни каналів міжміського телефонного зв'язку для подачі програм мовлення і для проведення нарад по проводах і в Інтернеті (інтерактивне спілкування). Величина цих доходів залежить від кількісних показників вихідного платного обміну, тобто чим більше одиниць обміну, тим більше сума тарифних доходів цієї групи.

2. Доходи від абонентної плати – до них відносяться суми за користування телефонами і радіотрансляційними передавачами, мобільний

зв'язок, Інтернет, кабельне телебачення. В дохід оператора зв'язку зараховується сума абонентної плати за поточний місяць (період) незалежно від того, за який термін абонент вніс наперед плату або навіть не заплатив її. Величина цих доходів залежить від середньомісячної кількості установлених телефонів, радіотрансляційних передавачів, кабельних послуг і від тарифної групи, до якої відноситься абонент (на пошті – абонентні ящики).

3. Доходи від орендної плати. До них відноситься сума плати за місяць, згідно з тарифом, за безперебійну роботу телеграфних і телефонних каналів. Величина цих доходів залежить від протяжності зданих в оренду каналів зв'язку, часу користування ними протягом доби і кількості днів у даному місяці. На пошті – оренда приміщень під аптечні кіоски, книжкові лотки.

4. Доходи від почасової оплати за роботу передавачів радіозв'язку, радіомовлення і телебачення, які залежать від тривалості (у годинах) роботи передавачів на добу і від їх потужності.

Якщо доходи за користування телефонами обмежені виробничою (вмонтованою) місткістю станцій і ліній, за користування радіотрансляційними передавачами – потужністю радіовузла, за роботу передавачів, кількістю годин на добу, то тарифні доходи від разових послуг зв'язку нічим не обмежені, вони можуть і повинні зростати. Збільшення тарифних доходів можливе за активної роботи підприємств зв'язку з надання різних послуг зв'язку.

Вам відомо, що деякі послуги зв'язку надаються з подальшою їх оплатою, тобто у кредит, що дуже зручно, як фізичним, так і юридичним особам (до таких послуг відносяться передача з квартирних телефонів тексту телеграм і замовлення на міжміські і міжнародні телефонні розмови).

Отже, тарифними доходами оператора зв'язку є вартість наданих (незалежно від дати оплати) клієнтурі основних послуг зв'язку, каналів зв'язку, засобів радіомовлення і телебачення і деяких інших послуг за тарифами, затверджених в установленому порядку.

Для поштового зв'язку доходи враховуються за наступними видами:

- продані знаки поштової оплати;
- письмову кореспонденцію;
- пересилку і доставку грошових переказів;
- пенсії;
- пересилку посилок, бандеролей;
- пересилку і доставку періодичних видань;
- збір за зберігання посилок, переказів;
- плата населення за користування абонентними ящиками.

Для міжміського телефонного і телеграфного зв'язку можна виділити:

- доходи за разові послуги (міжміські телефонні розмови або телеграми);
- доходи за оренду каналів або засобів зв'язку.

За міським телефонним зв'язком виділяються доходи від абонентної плати за установку і перестановку телефонних апаратів, збір з телефонів-автоматів тощо.

Тарифи затверджуються на всі послуги зв'язку з диференціацією залежно від ваги (листи, посилки, бандеролі), від відстані (посилки, листи, міжміські і

міжнародні телефонні розмови), характеру послуги (звичайні, термінові), від підвищеної матеріальної відповідальності оператора зв'язку (цінні листи, бандеролі).

За наявності такої значної кількості тарифних такс неможливо користуватися тарифами на послуги зв'язку при плануванні тарифних доходів. Тому для планування тарифних доходів застосовується розрахунковий показник – середня доходна ставка, що припадає на один укрупнений показник платних послуг зв'язку (це може бути письмова кореспонденція, посылка незалежно від ваги, міжміська або міжнародна телефонна розмова незалежно від її тривалості, відстані, терміновості).

Середня доходна ставка нараховується за формулою:

$$C = \frac{D}{Q},$$

де C – середня доходна ставка; D – сума тарифних доходів за даний вид послуги зв'язку; Q – кількість одиниць вихідного платного обміну і середня кількість абонентів телефонної мережі.

Величина середньої доходної ставки не стабільна, вона змінюється як в продовж року, так і з року в рік (може як збільшуватися, так і зменшуватися).

Усі розглянуті тарифні доходи відносяться до доходів від звичайних видів діяльності операторів зв'язку. Але існують ще й інші надходження, до яких відносяться:

- операційні доходи;
- позареалізаційні доходи;
- надзвичайні доходи.

До *операційних доходів* відносяться:

- надходження, пов'язані з наданням за плату в тимчасове користування активів організації (наприклад, машинно-транспортних засобів);
- надходження, пов'язані з наданням за плату прав, які виникають з патентів на винаходи, промислові зразки та інші види інтелектуальної власності;
- надходження, пов'язані з участю у статутних капіталах інших організацій (включаючи відсотки та інші доходи з цінних паперів);
- доходи, отримані в результаті спільної діяльності;
- надходження від продажу основних засобів та інших активів;
- відсотки, отримані за надання в користування грошових коштів підприємства, а також відсотки за використання банком грошових коштів, що знаходяться на рахунку організації в цьому банку.

Позареалізаційними доходами є:

- штрафи, пеня, неустойки за порушення умов договорів;
- активи, отримані безоплатно, зокрема за договором дарування;
- надходження у відшкодування заподіяних організації збитків;
- прибуток минулих років, виявлений у звітному році;
- суми кредиторської і депонентної заборгованості, за якими закінчився термін позовної давності;
- курсові різниці;

- сума дооцінки активів (за винятком необоротних активів).

До *надзвичайних доходів* тобто надходження, що виникають як наслідки надзвичайних обставин господарської діяльності (це стихійні лиха, пожежі, аварії) відносяться:

- страхове відшкодування;
- вартість матеріальних цінностей, що залишаються від списання непридатних до відновлення і подальшого використання активів.

Необхідність вивчення класифікації витрат підприємства впливає з того факту, що зрештою сукупність витрат чинить вирішальний вплив на формування практично всіх фінансових показників, вони є об'єктом фінансового планування і контролю з боку фінансових служб підприємства.

Державні витрати – це грошові відносини, які утворюються при розподілі і використанні централізованих і децентралізованих фондів грошових ресурсів держави з метою фінансування основних витрат розширеного відтворення і задоволення інших суспільних потреб.

Державні витрати у виробничій сфері диференціюються за галузевим, внутрігалузовим і цільовим напрямками, за територіальною ознакою. У невиробничій сфері державні витрати спрямовують на розвиток соціально-культурних заходів, оборону й управління.

Що стосується витрат підприємств і організацій зв'язку, то за своїм економічним змістом, загальна сума витрат підприємств зв'язку підрозділяється на п'ять великих, самостійних груп витрат:

Кожна з цих витрат має свої джерела відшкодування.

1. Витрати на виробництво продукції зв'язку (експлуатаційні витрати) в цілому по галузі зв'язку відшкодовуються за рахунок загальної суми тарифних доходів, а витрати кожного підприємства зв'язку в цілому – за рахунок власних доходів, що є перерозподіленими тарифними доходами.

2. Вкладення засобів на розширення основних фондів призначається на систематичне розширене відтворення основних фондів, на їх повне і часткове відновлення. Засоби, призначені на розширення і повне відновлення основних фондів, називаються *капітальними вкладеннями*. Ці витрати відшкодовують за рахунок: амортизації, прибутку й ін., а також з бюджету.

3. Витрати на соціальний розвиток колективів підприємств зв'язку передбачають проведення заходів, які спрямовані на підвищення кваліфікації й освітнього рівня працівників, поліпшення соціальних умов їхньої праці і побуту. Ці витрати фінансують за рахунок заохочувальних фондів підприємств, держбюджету, засобів профспілкових організацій.

4. Витрати на утримання підсобних господарств відшкодовують за рахунок доходів, які одержують від реалізації виготовленої продукції самих підсобних господарств та послуг транспорту. До підсобних господарств, що знаходяться на балансі експлуатаційних підприємств зв'язку, відносяться автобази, ремонтні майстерні, стовпопросочувальні пункти, полігони з виготовлення залізобетонних стовпів та приставок, акумуляторно-зарядні бази.

Витрати на утримання житлово-комунального господарства (ЖКГ) джерелом свого покриття мають доходи, що одержують від жителів ЖКГ. Оскільки ці доходи часто не покривають витрати, то для відшкодування збитків

ЖКГ залучають частину прибутку підприємства, яке має на своєму балансі це господарство.

5. Витрати з надання клієнтурі додаткових послуг зв'язку проводять за рахунок доходів, що одержуються підприємством зв'язку від клієнтури за надання цих послуг.

Розрізняють наступні основні джерела фінансування витрат підприємств зв'язку: власні засоби – доходи, прибуток, амортизаційні відрахування; засоби, що надходять від вищестоящих організацій у порядку перерозподілу ресурсів; асигнування з державного бюджету; кредити банків.

Контрольні питання

1. Економічна сутність тарифних доходів підприємств зв'язку.
2. Класифікація тарифних доходів за способом оплати послуг.
3. Види доходів за різними підгалузями зв'язку.
4. Сутність і порядок розрахунку середньої доходної такси.
5. Сутність і класифікація витрат підприємств зв'язку.

Теми рефератів

1. Економічний зміст та класифікація витрат підприємств зв'язку.
2. Формування і розподіл тарифних доходів у галузі зв'язку.

Задача 1

Визначити доходи від надання кожної послуги і загальну суму доходів, що одержує аналізоване підприємство зв'язку.

Вихідні дані надані в табл. 1.

Таблиця 1 – Вихідні дані

Найменування послуги	Обсяг надаваних послуг (тис. грн.)	Тариф
Установлення телефону	1200	240
Послуги міжміського телефонного зв'язку	8240	2,50
Послуги міжнародного телефонного зв'язку	5420	7,80
Послуги телеграфного зв'язку	1820	5,70
Послуги проводового радіомовлення	580	1,20

Скласти аналітичну таблицю. Отримані результати проаналізувати, зробити висновки.

Задача 2

Визначити чистий дохід підприємства, якщо загальна сума доходу, що підлягає оподаткуванню, складає 1548 тис. грн.

Задача 3

Визначити структуру доходів від надаваних послуг зв'язку. Одержані результати проаналізувати.

Вихідні дані надані в табл. 2.

Таблиця 2 – Доходи від продажу телекомунікаційних послуг

Показники	Сума доходу
Міський телефонний зв'язок	1749
Сільський телефонний зв'язок	188
Міжміський телефонний зв'язок	1511
Дзвінки на мережі операторів мобільного зв'язку	1979
Міжнародний телефонний зв'язок	726
Доступ до мереж міжміського телефонного зв'язку	246
Надання в користування міжміських каналів	294
Надання в користування міжнародних каналів	26
Нові послуги (Інтернет, IP-VPN, ISDN, FRAME RELAY)	250
Проводове радіомовлення та радіозв'язок	55
Телеграфний зв'язок	24
Доходи – всього	Розрахувати!

Задача 4

Визначити середню доходну ставку, якщо відомо, що дохід підприємства 1300 тис. грн., а кількість одиниць вихідного платного обміну складає 8345 тис. од.

Задача 5

Визначити собівартість послуг поштового зв'язку, якщо відомо, що:

1. Доход від надаваних послуг зв'язку складає 2251,22 тис. грн.
2. Експлуатаційні витрати:
 - зарплата штату основної діяльності – 194,90 тис. грн.;
 - нарахування на зарплатню – 10,33 тис. грн.;
 - матеріали і запасні частини – 4,26 тис. грн.;
 - електроенергія зі сторони – 0,26 тис. грн.;
 - перевозка пошти – 24,35 тис. грн.;
 - амортизаційні відрахування – 4,59 тис. грн.;
 - інші виробничі і транспортні витрати – 4,65 тис. грн.;
 - інші адміністративно-управлінські та експлуатаційно-господарські витрати – 7,88 тис. грн.

Задача 6

Використовуючи дані задачі № 1, визначити структуру кожної статті витрат у загальній сумі експлуатаційних витрат.

Задача 7

Використовуючи дані задачі № 1, розрахувати калькуляцію експлуатаційних витрат.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема: Фінансові ресурси. Знос та амортизація основних фондів.

Мета: навчити студентів визначати фінансові ресурси та алгоритмізацію основних фондів.

Ключові поняття

Фінансові ресурси – це сукупність фондів грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні держави, підприємств, організацій, окремих фізичних осіб. Вони створюються в процесі розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту і національного доходу.

Потенційно фінансові ресурси формуються на стадії виробництва, коли створюється нова вартість і здійснюється перенесення старої на новий продукт. Але саме потенційно, оскільки працівники матеріальної сфери виробляють не фінансові ресурси, а продукти праці у натуральній формі.

Реальне формування фінансових ресурсів починається тільки на стадії розподілу, коли вартість реалізована і з виручки від продажу товарів і послуг виділяються окремі елементи вартості (фонди відшкодування, оплати праці і прибуток).

За джерелами формування фінансові ресурси поділяються на власні і позикові. *Власні* – це засоби підприємства, сформовані у момент його створення у вигляді статутного капіталу. Дані засоби знаходяться у розпорядженні підприємства протягом усього його існування.

Власними джерелами поповнення фінансових ресурсів підприємства є нерозподілений прибуток звітного року і минулих років, фонди спеціального призначення, емісійний дохід, а також засоби нових інвесторів. Джерелами поповнення, прирівняними до власних, є також кредиторська заборгованість, що постійно знаходиться у розпорядженні підприємства (стійкі пасиви), фінансування з бюджету вищестоящих організацій.

У разі нестачі власних джерел підприємства можуть привертати *позикові засоби* у вигляді довгострокових і короткострокових кредитів і позик банків, бюджетних позик і позик юридичних і фізичних осіб.

Найважливішим джерелом фінансових ресурсів є **прибуток**. Прибуток – одна із основних форм грошових накопичень, що створюються в різних галузях економіки; економічна категорія, що характеризує фінансовий результат господарської діяльності підприємств незалежно від форм власності. Треба сказати, що прибуток є важливим елементом національного доходу, головним джерелом доходів державного бюджету. Крім того, прибуток – один із узагальнювальних якісних показників господарсько-фінансової діяльності підприємств, інструмент визначення ефективності виробництва, він якнайповніше характеризує всі сторони господарської діяльності підприємств.

Як показник багаточинника прибуток неоднорідний за своїм складом. Він є результатом виробничої, збутової і фінансової діяльності підприємства.

Кінцевим результатом виробничої і господарсько-фінансової діяльності підприємства є балансовий прибуток, що включає прибуток від виробництва і реалізації основної продукції (послуг), неосновної діяльності, а також прибуток (збиток) від позареалізаційних операцій (штрафи, пеня, неустойки і т.д.).

Основними факторами, що впливають на розміри прибутку, є:

- цінові фактори;
- зростання виробництва послуг (продукції);
- впровадження нової техніки;
- зміна структур і асортименту продукції (номенклатури послуг);
- відносне скорочення амортизаційних відрахувань;
- галузеві і природні фактори;
- зменшення або зростання прибутку від іншої реалізації;
- збитки від позареалізаційної діяльності;
- збільшення (зменшення) прибутку в залишках товарної продукції.

Амортизаційний фонд – це грошові кошти, призначені для простого і розширеного відтворення основних фондів. Він має подвійну економічну природу як джерело відшкодування зносу основних фондів і процесу розширеного відтворення. Подвійність амортизаційного фонду, створеного шляхом періодичних амортизаційних відрахувань за установленими нормами амортизації, обумовлена особливостями амортизації як економічної категорії (нарахування амортизації мають постійний і безперервний характер, а витрачаються вони на відшкодування зносу основних фондів у процесі їхнього відтворення лише після закінчення нормативних термінів служби). До цього моменту амортизаційний фонд відносно вільний і може використовуватися як додаткове джерело накопичення і розширення фондів.

Інша особливість амортизації полягає у тому, що вона є цільовим джерелом фінансування відтворення основних виробничих фондів. У цьому відмінність амортизації від грошових накопичень, які мають багатоцільовий характер і не так жорстко пов'язані з кругообігом основних фондів. Амортизаційні відрахування відбивають розмір перенесеної на готовий продукт (послугу) частини вартості основних виробничих фондів і створюють передумову для підтримки постійно високого технічного рівня виробництва. Використовують наступні способи нарахування амортизації:

- лінійний;
- зменшеного залишку (прискорена амортизація);
- вартості за сумою чисел років терміну корисного використання;
- списання вартості пропорційне об'єму послуг (продукції).

В основному використовується *лінійний спосіб* нарахування амортизації – це рівномірні амортизаційні відрахування за періодами експлуатації об'єкта основних засобів. Сума місячного відрахування визначається діленням вартості об'єкта на число місяців його експлуатації (за нинішнім законодавством 10 років).

Формула амортизаційних відрахувань зменшеного залишку:

$$A^n = (B_o \times \gamma_{\Pi}) / 12,$$

де A^n – щомісячна сума амортизаційних відрахувань за об'єктом основних засобів n -го року експлуатації;

B_0 – первинна вартість об'єкта основного засобу;

γ_i – питома вага амортизаційних відрахувань у році експлуатації в частках одиниці, який установлюється керівництвом організації;

12 – число місяців у році.

Прискорена амортизація дозволяє відраховувати до амортизаційного фонду не тільки частину вартості основного капіталу, зношеного в процесі виробництва товарів і надання послуг, але і частину прибутку, що дає додаткову перевагу, оскільки засоби, які відраховують до амортизаційного фонду, не оподатковують.

Формула списання вартості за сумою чисел років корисного використання:

$$\dot{A} = [(N - 1) / (1 + 2 + 3 + \dots + N)] \times \hat{A}_0 / 12,$$

де A – щомісячна сума амортизаційних відрахувань;

N – число років експлуатації (або термін корисного використання);

B_0 – первинна вартість об'єкта;

12 – число місяців у році.

Формула розрахунку амортизації при застосуванні способу списання вартості пропорційно об'єму послуг

$$A = \frac{B_0 \times Q}{B},$$

де B_0 – первинна вартість об'єкта основних засобів;

B – плановане вироблення (об'єм послуг, продукції) об'єкта за весь термін його корисного використання;

Q – об'єм послуг або випуску продукції об'єктом у розрахунковому місяці.

Амортизація сильніше інших фінансових важелів здатна впливати на збільшення об'ємів і частки капітальних вкладень, що спрямовуються на технічне переозброєння і реконструкцію основних фондів.

Позичковий фонд є сукупність вільних засобів грошових фондів підприємств, господарських організацій, окремих підприємців і населення на початках обігу як одна із форм суспільного багатства.

Особливістю позичкового капіталу і його відмінність від промислового і торгового капіталу є те, що він не вкладається в підприємство його власником, а передається в тимчасове користування іншому власнику з метою одержання відсотка. З позичковим капіталом відбувається роздвоєння: він одночасно є капіталом-власником для банку і тому повертається з відсотком після закінчення терміну позики, і капіталом-функцією для підприємств, організацій, підприємців, що вкладають його у свою справу.

Позичковий капітал виступає як своєрідний товар. Частина прибутку – відсоток або ціна позичкового капіталу є оплатою цієї його здатності на відміну

від ціни звичайних товарів, є грошовим виразом їхньої вартості. Рух позичкового капіталу відрізняється від руху функціонуючого капіталу тим, що він постійно знаходиться в грошовій формі і його рух виражається формулою Д-Д1. Промисловий капітал послідовно набуває три форми – грошову, продуктивну і товарну, роблячи кругообіг: $D - T - \dots V \dots T' - D'$.

Головною межею позичкового капіталу як економічної категорії є передача вартості в тимчасове користування з метою реалізації його специфічної якості – здатності приносити прибуток у вигляді відсотка. Бездіяльність тимчасово вільних грошових коштів суперечить природі капіталу. Завдяки кредиту тимчасово вільні капітали і заощадження перетворюються на позичковий капітал і знов залучаються до обороту. Найважливішим джерелом позичкового капіталу є кошти, що тимчасово вивільнюються в процесі відтворення й акумульовані в банківській системі.

Через позичковий фонд відбувається тимчасовий перерозподіл вартості сукупного суспільного продукту і національного доходу.

(Судний фонд і позичковий капітал – різні речі).

Для фінансів підприємств достатньо розглянуто фінансових ресурсів, якщо ж розглядати фінансові ресурси з погляду держави, то необхідно знати, що до них відносяться:

- грошові доходи і заощадження населення;
- страхові фонди;
- податки.

Фінансові ресурси підприємств спрямовані на наступні цілі:

- фінансування витрат на виробництво і реалізацію продукції, робіт, послуг;
- реальні, фінансові, інтелектуальні інвестиції;
- утворення грошових фондів спеціального призначення;
- платежі до бюджету і позабюджетні фонди;
- погашення кредитів і позик;
- добродійні цілі.

Контрольні питання

1. Загальна характеристика фінансових ресурсів підприємств.
2. Характеристика власних ресурсів підприємств.
3. Характеристика позичкових ресурсів підприємств, особливості їхнього використання у фінансовій діяльності підприємств.
4. Фактори, що впливають на розміри прибутку.
5. Амортизаційний фонд та його роль у відтворювальному процесі.

Теми рефератів

1. Джерела формування фінансових ресурсів.
2. Амортизаційний фонд та його роль у відтворювальному процесі.

Задача 1

Комп'ютер вартістю 11 тис. грн. з річною нормою амортизації 20% після використання протягом 3 років списаний з експлуатації. Розрахуйте залишкову вартість комп'ютера.

Вар – вартість комп'ютера;

А – амортизація;

Т – час;

Зал – залишкова вартість комп'ютера.

Задача 2

Нарахувати амортизацію для об'єкта основних засобів з терміном корисного використання 2 роки лінійним і нелінійним методами. Первісна вартість об'єкта 100 тис. грн.

Задача 3

Придбаний об'єкт основних засобів вартістю 100 тис. грн. з терміном корисного використання 5 років. Розрахуйте суму річних амортизаційних відрахувань способом зменшуваного залишку.

Оз – об'єкт основних засобів;

Вик – термін корисного використання;

А – річна норма амортизації;

A_1 – амортизаційні річні відрахування за 1 рік;

A_2 – за 2 рік;

A_3 – за 3 рік;

A_4 – за 4 рік;

A_5 – за 5 рік.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тем: Оборотні фонди. Нормування оборотних фондів.

Мета: навчити студентів визначати оборотні фонди та методи нормування оборотних фондів.

Ключові поняття

Оборотні кошти разом з основними фондами є основою організації кожного виробництва. Оборотні кошти підприємств зв'язку мають специфічні властивості. Ці властивості витікають з таких особливостей продукції зв'язку, як нематеріальність кінцевого результату виробництва і невіддільність процесу споживання продукції зв'язку від процесу її виробництва.

Кругообіг засобів на підприємствах зв'язку починається з авансування грошових коштів (Г), на які купуються виробничі запаси (Т). На наступній стадії виробничі запаси вступають у виробництво (В), з яким збігається процес споживання продукції зв'язку. Через цей збіг на В стадії не утворюється незавершене виробництво, й оборотні кошти не вкладаються у виробничі витрати. Крім того, оскільки продукція зв'язку не має речовинної форми, В стадія не закінчується створенням готової продукції, призначеної до реалізації. Минаючи форму готових виробів (товарну форму Т'), кругообіг засобів на підприємствах зв'язку завершується на третій стадії грошовою формою (Г'). Споживачі оплачують надані послуги зв'язку, й одержані кошти надходять на розрахунковий рахунок підприємства.

Відзначаючи такі особливості оборотних коштів зв'язку як відсутність незавершеного виробництва і готової продукції, слід зазначити, що в невеликих розмірах вони все-таки утворюються в ході роботи різних підсобних господарств (майстерні, стовпопросочувальні пункти, полігони з виготовлення залізобетонних приставок і т.д.).

Оборотні фонди – частина виробничих фондів підприємств, цілком споживана в одному виробничому циклі, вони повністю переносять свою вартість на вироблюваний продукт. Складаються з предметів праці, виробничих запасів і незавершеної продукції.

Фонди обігу – засоби підприємств, що функціонують у сфері обертання; складова частина (понад 20%) оборотних коштів. Включають засоби постачальницьких, збутових і торгових організацій, запаси готової продукції, грошові суми в касі підприємства, на його рахунку в банку і в розрахунках.

Оборотні виробничі фонди зв'язку включають виробничі запаси матеріалів, палива, запасних частин, малоцінні і предмети, що швидко зношуються, а також незавершене виробництво підсобних господарств і витрати майбутніх періодів.

До фондів обігу зв'язку входять засоби, вкладені в готову продукцію підсобних господарств, товари на складах експлуатаційних підприємств зв'язку

і конторах матеріально-технічного постачання, грошові кошти і засоби в розрахунках.

Оборотні кошти підрозділяють на *нормовані*, за якими установлюються планові норми і нормативи, і *ненормовані*, величина яких не визначається нормативами, тобто не планується.

До складу *нормованих* оборотних коштів зв'язку входять усі оборотні виробничі фонди і частина фондів обігу: залишки товарів, готової продукції, засоби ряду розрахункових статей, таких як заборгованість клієнтів за надані ним послуги зв'язку з безавансової системи, аванси Державіаслужби України за перевезення пошти і розрахунки з підзвітними особами.

Ненормовані оборотні кошти включають грошові кошти підприємств, засоби, вкладені в дебіторську заборгованість, в товари відвантажені, але ще не сплачені покупцями. Основна частина оборотних коштів зв'язку нормується 63% і 37% – не нормується.

Норматив – це мінімальний плановий розмір власних оборотних коштів, постійно необхідний підприємству для нормальної роботи.

Величина норми по окремому елементу оборотних коштів залежить головним чином від наступних факторів: періодичності залучення матеріальних цінностей у виробництво; віддаленості підприємства від постачальників; умов постачань товарно-матеріальних цінностей, передбачених у договорах з постачальниками; періодичності, комплектності, розмірів постачань, регулярності і швидкості роботи транспорту; системи і форм розрахунків, тривалості документообігу; палива, тари і т.д.

Застосовуються наступні основні методи нормування оборотних коштів: прямого рахунку, аналітичний, коефіцієнтний.

Метод прямого рахунку полягає у тому, що спочатку визначається авансування оборотних коштів у кожен їхній елемент і потім підсумовуванням елементів визначається загальна сума нормативу.

Аналітичний метод використовує фактичні дані про величину оборотних коштів за певний період, виключаються зайві і непотрібні запаси, вносяться поправки на зміну умов постачання, виробництва і реалізації продукції. У результаті всіх розрахунків виводиться загальна сума нормативу власних оборотних коштів.

За *коефіцієнтного методу* новий норматив визначається шляхом внесення змін до колишнього нормативу з урахуванням зростання обсягу виробництва і прискорення оборотності оборотних коштів.

В основному застосовується метод прямого рахунку. Перевагою цього методу є достовірність, що дозволяє зробити найбільш точні, економічно обґрунтовані розрахунки приватних нормативів і, як наслідок, – сукупного нормативу.

Норматив оборотних коштів на матеріали H_m визначається виходячи із вартості одноденної витрати матеріалів P_d і середньої норми у днях на весь комплекс матеріалів, споживаних підприємством зв'язку B :

$$H_m = P_d \cdot B,$$

де P_d – одноденна витрата матеріалів;

В – середня норма.

Одноденна витрата матеріалів визначається діленням планованої підприємством річної суми витрати матеріалів на 360 днів.

Норма оборотних коштів на матеріали включає:

V_T – час перебування сплачених підприємством матеріалів у дорозі;

V_{Π} – час, необхідний для вивантаження, приймання, сортування, складування матеріалів;

V_x – час, необхідний для підготовки матеріалів до виробництва;

I_{Π} – час перебування матеріалів у складі поточного складського запасу;

V_r – час перебування матеріалів у складі гарантійного (страхового) запасу.

Таким чином:

$$V = V_T + V_{\Pi} + V_x + I_{\Pi}/2 + V_r.$$

Норматив оборотних коштів для утворення запасів товарів на підприємствах зв'язку визначається як множення одностороннього обороту з реалізації (витрат) товарів у планованому році і норми оборотних коштів.

Норматив оборотних коштів на товари в КМТС (контори матеріально-технічного постачання) розраховується як множення одностороннього складського обороту товарів на планований рік й установленої середньої норми оборотних коштів.

Норматив оборотних коштів за розрахунками з клієнтами за послуги зв'язку з безавансової системи H_p визначається як множення запланованого одностороннього доходу за ці послуги зв'язку у місяці одержання максимального доходу D_r й установленої норми у днях V_p

$$H_p = D_r \times V_p,$$

де H_p – норматив оборотних коштів;

V_p – норма.

Норма оборотності на товари, що знаходяться на складі, установлюється як сума днів, установлених для перебування товарів на складі з моменту їх надходження до моменту відправки.

Існує два планових джерела формування оборотних коштів підприємств зв'язку:

– власні і прирівняні до них засоби, формування нормативу оборотних коштів;

– позикові засоби у вигляді короткотермінового банківського кредиту.

До власних джерел формування оборотних коштів відносяться:

– прибуток даного підприємства;

– засоби, одержані від вищестоящої організації при розподілі оборотних коштів;

– надходження малоцінних предметів (інструментів та ін.), що купують разом з машинами й устаткуванням за рахунок капітальних вкладень.

Позикові засоби є джерелом покриття наднормативних планових запасів товарно-матеріальних цінностей і витрат і надаються підприємству у вигляді короткотермінових кредитів, вони беруть участь в обороті засобів підприємств

тільки у перебігу установленого терміну, після чого вилучаються з обороту і повертаються банку.

Існують також *позапланові джерела* формування оборотних коштів, які до їх використання за прямим призначенням можуть покривати частину потреб підприємства в оборотних коштах (наприклад, кредиторська заборгованість), заборгованість з заробітної плати робочим і службовцям.

Ефективність використання оборотних коштів характеризується, перш за все, швидкістю їхнього обороту на всіх стадіях кругообігу фондів, тобто оборотністю оборотних коштів.

Коефіцієнт оборотності розраховується за формулою:

$$K_o = \frac{Q}{C_o},$$

де Q – об'єм продукції зв'язку в грошовому вираженні;

C_o – середній залишок оборотних коштів, що знаходиться у розпорядженні підприємства.

Коефіцієнт завантаження засобів в обороті є величиною, зворотною коефіцієнту оборотності:

$$\hat{E}_\varphi = \frac{\tilde{N}_i}{Q}.$$

Коефіцієнт оборотності в днях:

$$K_n = \frac{C_o \times D}{Q},$$

де D – число днів за аналізований період.

Контрольні питання

1. Економічний зміст оборотних засобів.
2. Вплив економічних особливостей галузі зв'язку на склад оборотних засобів.
3. Аналіз оборотних засобів за підприємствами різних галузей зв'язку.
4. Економічний зміст оборотних виробничих фондів зв'язку, фондів зв'язку.
5. Нормовані і ненормовані оборотні засоби.
6. Основи нормування оборотних засоби зв'язку:
 - що таке нормування;
 - задачі нормування;
 - розрахунок норм і нормативів оборотних засобів зв'язку за основними елементами.
7. Методика визначення норм і нормативів на: матеріали та паливо; запасні частини; малоцінні і швидкозношувані речі.

Теми рефератів

1. Шляхи поліпшення використання оборотних засобів зв'язку.
2. Особливості розподілу оборотних засобів за сферами кругообігу, визначення оптимального їх співвідношення.

Задача 1

Використовуючи дані таблиці, визначити ефективність використання оборотних засобів.

Показники	Обсяг продукції, тис. грн.	Залишки оборотних засобів, тис. грн.				
		на 01.01.90	на 01.04.90	на 01.07.90	на 01.10.90	на 01.01.91
План	1300	66,0	72,0	74,0	76,0	70,0
Звіт	1340	70,0	75,0	77,0	79,0	71,0

Задача 2

Розрахувати показники РВЗ, які характеризують ефективність використання оборотних засобів. Зробити висновки.

Показники	Роки		
	1990 р.	1991 р.	
	факт	план	факт
1. Витрати експлуатаційної і підсобної діяльності підприємства, тис. грн.	1250,1	1302,2	1330,2
2. Залишки нормованих оборотних засобів на кінець року, тис. грн.	80,1	74,2	96,2

Задача 3

За даними таблиці визначити транспортний запас на основі надходження телеграфної стрічки.

Вартість поставки (партія), крб.	Дата	Дата
	Оплата рахунку	Надходження на підприємство
1000	9 березня	15 березня
950	15 червня	23 червня
1200	28 серпня	4 вересня

Задача 4

Визначити норматив оборотних засобів на планований рік за одним із видів експлуатаційного матеріалу H_m на МТЗ, якщо планована річна сума витрат з цього матеріалу $\Pi_o = 6120$ грн., середній інтервал між поставками матеріалу $I_n = 36$ днів, час для вивантаження, сортування та складування матеріалу $B_n = 1$ день, гарантований запас $B_r = 50\%$ поточного складського

запасу, час оплаченого МТЗ матеріалу в дорозі надано в наведеній нижче таблиці.

Дата «плати рахунку»	Дата поставлення матеріалів	Різниця в часі (дні)	Вартість однієї поставки
10 січня	15 січня	5	625
3 лютого	10 лютого	7	710
29 березня	3 квітня	5	285
241 рання	30 травня	6	670
12 червня	20 червня	8	570
1 серпня	9 серпня	8	680
15 вересня	20 вересня	5	720
21 жовтня	25 жовтня	4	690
16 листопада	23 листопада	7	650
3 грудня	8 грудня	6	700

Задача 5

Визначити норматив оборотних засобів на планований рік за одним із видів матеріалів H_m в МРТВ, якщо планована річна сума витрат матеріалу Π_0 склала 4320 грн. Час перебування оплаченого матеріалу в дорозі $B_r = 2$ дні. У звітному році обсяг поставок матеріалу змінювався незначно. Кількість поставок матеріалу в МРТВ-9. Гарантований запас матеріалу B_r передбачили в розмірі 30% поточного складського запасу.

Задача 6

Розрахувати укрупненим методом норматив оборотних засобів по запасних частинах (ЗЧ) на кінець планованого року, виходячи з наступних даних: в РВЗ залишки ЗЧ за даними за останній звітний рік склали на:

1 січня – 8120 грн., 1 квітня – 7960 грн., 1 липня – 7984 грн., 1 жовтня – 8770 грн.

На перше січня планованого року залишки ЗЧ – 7324 грн. Вартість ЗЧ, які відносяться до бездіяльного обладнання, за результатами останньої інвентаризації склала 262 грн., середньорічна вартість діяльного виробничого, та силового обладнання вимірювального пристрою та транспортних засобів за звітом склала – 665 тис. грн., в планованому році передбачено введення обладнання на суму 39 тис. грн.

Задача 7

Визначити норматив оборотних засобів по малоцінних і швидкозношуваних речах на кінець планованого року для відділень зв'язку РВЗ третьої групи, використовуючи наступні дані:

– вартість документів, які знаходяться в наявності, пристосувань, інвентарю у відділеннях зв'язку за даними бухгалтерського звіту на кінець звітного року склали 8082 грн.;

- внаслідок останньої інвентаризації виявлено непотрібних і зайвих малоцінних речей на 182 грн.;
- у РВЗ у звітному році функціонувало 5 відділень зв'язку;
- у планованому році передбачено введення в експлуатацію ще одного відділення зв'язку цієї групи;
- на момент відпускання малоцінних матеріалів зі складу для експлуатації нараховано знос 50% їх вартості.

Задача 8

Розрахувати норматив з МЦ і ШЗП на складі підприємства зв'язку на планований рік, якщо надано:

- середня вартість залишка запасів МЦ на складі за останній звітний рік склала 3990 грн.;
- норматив МЦ предметів з експлуатації на плановий рік обчислено у сумі 21900 грн.;
- норматив МЦ предметів з експлуатації в звітному році обчислено у сумі 21000 грн.

Задача 9

Визначити норматив оборотних засобів на малоцінні і швидкозношувані речі у РВЗ на основі наступних даних (див. табл.).

Таблиця

А.		
Малоцінні і ШЗП в експлуатації за залишковою вартістю	Норма обор. засобів на один відділок зв'язку, грн.	Кількість відділень зв'язку, од.
Інструменти, прибори, пристосування для відділень зв'язку: III група	785	3
IV група	512	7
V група	307	11
VI група	169	32
Б.		
Малоцінні та швидкозношувані предмети в експлуатації	Норма оборотних засобів на одного - робітника, грн.	Кількість робітників, чол.
1. Інструменти	49	102
2. Спецодяг, спецвзуття	99	290

Запаси МЦ і ШЗП на складі складають 15% від нормативу малоцінних предметів в експлуатації.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема: Прибуток та рентабельність підприємств зв'язку.

Мета: навчити студентів визначати прибуток та рентабельність підприємств зв'язку.

Ключові поняття

Прибуток формує найбільшу частку фінансових ресурсів підприємства та держави. Прибуток характеризує економічну ефективність роботи підприємства, є основним джерелом розвитку виробництва і матеріального стимулювання. *Прибуток* – це синтетичний, узагальнений показник, відбиває обсяг наданих послуг зв'язку, їхню якість і собівартість. Від величини прибутку залежать відрахування до фондів підприємства зв'язку, суми, що залишаються підприємству на покриття його планових потреб, і суми платежів до бюджету.

Як правило, виділяють дві *основні функції* прибутку – це засіб ефективності суспільного виробництва та стимулююча функція.

Функція прибутку як засіб ефективності виробництва полягає у тому, що саме прибуток (і рентабельність) є основними показниками успішної діяльності підприємства і зумовлюють ухвалення таких рішень, як вихід на нові ринки збуту, перелив капіталу з одних галузей в інші.

Стимулююча функція прибутку зумовлена тим, що прибуток дозволяє одержувати не тільки особистий дохід (наприклад, акціонери компанії одержувати дивіденди за цінними паперами), але і створює можливості для нарощування капіталу, а відповідно і збільшення обсягу виробництва, можливість виходу на нові сегменти ринку збуту, що, у свою чергу, приводить до збільшення робочих місць, збільшення податкових надходжень до бюджету.

У галузі зв'язку сума прибутку залежить від двох *факторів*: від величини тарифних доходів і величини експлуатаційних витрат. Тому темп зростання тарифних доходів повинен випереджати темп зростання експлуатаційних витрат.

Треба відзначити, що використовується декілька понять прибутку:

1) Балансовий прибуток, який складається з прибутку від реалізації продукції і послуг, від підсобних підприємств і господарств й інший прибуток, що враховується, і відображений на балансі підприємства.

$$\text{ЧД} = \text{Д(ВД)} - \text{ПДВ},$$

де ЧД – чистий дохід;

Д(ВД) – відповідно дохід або валовий дохід;

ПДВ – податок на додану вартість.

Чистий дохід підприємства формується за рахунок дивідендів і продажу (надання) товарів (робіт, послуг), тобто обсягу продукції підприємства

$$\text{П}_{\text{заг. (бп)}} = \text{ЧД} - \text{Е} = \text{П}_{\text{опер}} + \text{П}_{\text{інш}},$$

де $\text{П}_{\text{заг. (бп)}}$ – прибуток загальний (балансовий прибуток);

ЧД – чистий дохід;

Е – експлуатаційні витрати;

П_{опер} – прибуток від операційної діяльності;

П_{інш} – прибуток від іншої діяльності.

Загальний прибуток формується за рахунок основних засобів і пайової участі в діяльності підприємства.

$$П_{\text{заг. (бп)}} = П_{\text{опод}},$$

де П_{заг. (бп)} – прибуток загальний (балансовий прибуток) ;

П_{опод} – прибуток, який підлеглий оподаткуванню.

$$ЧП = П_{\text{заг}} - П_{\text{одпр}} + (-) П_{\text{нд}},$$

де ЧП – чистий прибуток;

П_{заг} – прибуток загальний;

П_{одпр} – податок на прибуток (25%);

П_{нд} – прибуток від надзвичайної діяльності.

Існують наступні фонди економічного стимулювання:

– фонд матеріального заохочення (ФМЗ);

– фонд соціально-культурних заходів (ФСЗ);

– фонд розвитку виробництва (ФРВ).

ФМЗ та ФСЗ відносяться до групи заохочувальних фондів і призначені для заохочення, як окремих працівників підприємства, так і колективу в цілому. ФРВ, як це впливає із самої його назви, покликаний забезпечити підприємство зв'язку засобами для розширеного відтворення основних фондів і для підвищення їхньої економічної ефективності (модернізація).

ФМЗ використовується:

– для преміювання робочих понад премії, що виплачуються їм із фонду заробітної плати за положенням почасово-преміальної системи;

– для преміювання керівних, інженерно-технічних працівників і службовців за установленим для них положенням про преміювання;

– для виплати премій колективам і окремим працівникам за досягнення кращих показників у внутрішньовиробничому змаганні;

– для надання одноразової матеріальної допомоги працівникам підприємств зв'язку;

– для виплати винагороди робочим, керівним, інженерно-технічним працівникам і службовцям за загальні річні підсумки роботи підприємства в цілому. Таким чином, засоби прибутку, що спрямовуються до фонду матеріального заохочення, використовуються на підвищення матеріального добробуту, на підвищення середньої заробітної плати працівників підприємства, які створюють своєю працею прибуток.

ФСЗ використовується:

– на будівництво і капітальний ремонт клубів, дитячих таборів, будинків відпочинку, туристичних та баз відпочинку, спортивних споруд та інших об'єктів культурно-побутового і медичного призначення, на придбання обладнання й інвентарю для перерахованих об'єктів, а також для їдалень і буфетів;

– на придбання медикаментів для лікарсько-санаторних установ, путівок у будинки відпочинку, пансіонати, санаторії, на туристичні бази і маршрути, на проведення культурно-освітніх і фізкультурних заходів;

– на посилене харчування дітей, що знаходяться в дитячих садках, яслах, дитячих таборах, на здешевлення вартості харчування в їдальнях і буфетах підприємства;

– на відшкодування надпланових витрат за утримування культурно-освітніх установ і дитячих таборів. Таким чином, засоби прибутку, що спрямовуються до фонду соціально-культурних заходів і житлового будівництва, є джерелом не стільки індивідуального, скільки колективного заохочення працівників підприємства.

ФРВ створюється за рахунок прибутку, але основне джерело його утворення – це частина (15%) амортизаційних відрахувань, призначених на повне відновлення. Крім того, до фонду розвитку виробництва зараховують фактичні суми виручки від реалізації вибулого і зайвого майна, що числиться у складі основних фондів, за вирахуванням витрат, пов'язаних з їх ліквідацією. ФРВ призначений для фінансування капітальних вкладень для:

– впровадження нової техніки з механізації і автоматизації виробничих процесів;

– модернізації обладнання;

– оновлення основних фондів;

– придбання транспортних засобів;

– удосконалення організації виробництва і праці, а також на здійснення заходів щодо зростання продуктивності праці, зниження собівартості і підвищення рентабельності.

Абсолютний розмір прибутку відіграє важливу роль у фінансовому житті підприємства, але він не характеризує ефективність діяльності підприємства. Так, наприклад, два підприємства зв'язку мають однаковий прибуток, але одне із них має у своєму розпорядженні удвічі більшу вартість основних фондів. Порівняння абсолютного розміру прибутку з технічним оснащенням підприємства зв'язку дозволяє зробити висновок про те, що друге підприємство працює ефективніше, хоча і дає таку суму прибутку, як і перше. Для визначення ефективності роботи підприємства застосовується показник – **рівень рентабельності**. Цей показник обчислюється як:

$$r = \frac{\Pi}{\hat{O}_{\text{осн}} + \hat{O}_{\text{об}}},$$

де Π – прибуток підприємства;

$\hat{O}_{\text{осн}}$ – вартість основних фондів;

$\hat{O}_{\text{об}}$ – вартість оборотних коштів.

За допомогою рівня рентабельності оцінюють ефективність використання наданих підприємству основних і оборотних коштів.

На підприємствах поштового зв'язку основні виробничі фонди складаються здебільшого із виробничих будівель, а питома вага обладнання, апаратури і споруд порівняно низька. Ці підприємства не мають можливості

підвищувати ефективність використання основних виробничих фондів, тому найчастіше рентабельність обчислюється щодо експлуатаційних витрат:

$$r = \frac{\dot{I}}{E},$$

де П – прибуток підприємства;
Е – експлуатаційні витрати.

Контрольні питання

1. Економічна сутність прибутку.
2. Функції прибутку.
3. Порядок розрахунку оподаткованого прибутку.
4. Економічна сутність рентабельності.
5. Напрями розподілу чистого прибутку підприємства.

Теми рефератів

1. Прибуток підприємств як частина національного доходу.
2. Рентабельність як відносний показник оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.
3. Прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства і чистий прибуток.
4. Оптимізація використання чистого прибутку підприємства.

Задача 1

Обчисліть основні показники прибутковості підприємства: прибуток від звичайної діяльності, чистий прибуток, коефіцієнт прибутковості власного капіталу, якщо відомі такі дані (тис. грн.):

- 1) виручка від реалізації продукції, у т.ч. ПДВ (за звичайною ставкою) та акциз (30%) – 650;
- 2) витрати на виробництво реалізованої продукції – 260;
- 3) комерційні витрати – 30;
- 4) кредиторська заборгованість перед державним підприємством – 25;
- 5) доходи від володіння корпоративними правами – 40;
- 6) відсотки до одержання – 10;
- 7) податок на прибуток підприємства – 50;
- 8) податок на землю – 5;
- 9) податок із власників транспортних засобів – 6;
- 10) штрафи за порушення податкового законодавства – 15;
- 11) джерела власних та прирівняних до них коштів (розділ I пасиву балансу):
 - на початок звітного періоду – 100;
 - на кінець звітного періоду – 110.

Пояснити, які висновки можна зробити на основі аналізу даних показників.

Задача 2

Визначити балансовий та чистий прибуток підприємства, рентабельність основної діяльності та операційну рентабельність продажу, якщо відомі такі дані (тис. грн.):

- 1) виручка від реалізації продукції, у т.ч. ПДВ (за звичайною ставкою) та акциз (30%) – 650;
- 2) витрати на виробництво реалізованої продукції, без урахування заробітної плати та нарахувань на неї – 160;
- 3) фонд заробітної плати – 50;
- 4) нарахування на заробітну плату – 24;
- 5) комерційні витрати – 30;
- 6) кредиторська заборгованість перед державним підприємством – 25;
- 7) доходи від володіння корпоративними правами – 40;
- 8) відсотки до одержання – 10;
- 9) податок на прибуток підприємства – 50;
- 10) податок на землю – 5;
- 11) податок із власників транспортних засобів – 6;
- 12) штрафи за порушення податкового законодавства – 15.

Охарактеризуйте отримані показники та назвіть напрями розподілу чистого прибутку підприємства.

Задача 3

Визначити суму чистого прибутку підприємства за такими даними (тис. грн.):

- 1) собівартість товарної продукції – 800;
- 2) рентабельність продукції, % – 25;
- 3) доходи від володіння корпоративними правами – 40;
- 4) надходження від здавання окремого майна в оренду – 15;
- 5) виручка від реалізації основних виробничих фондів – 50;
- 6) витрати, пов'язані з реалізацією основних фондів – 3;
- 7) кредиторська заборгованість перед державним підприємством – 25;
- 8) нарахована сума податку на прибуток – 80;
- 9) відсотки за прострочені кредити – 6;
- 10) сума сплачених дивідендів – 15.

Назвіть напрямки використання чистого прибутку підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аранчій В.А. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Аранчій В.А. – К.:ВД «Професіонал», 2014. – 265 с.
2. Бандурка О. М. Фінансова діяльність підприємства: підручник / О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. І. Орлов, К. Я. Петрова. – К.: Либідь, 2002. – 384 с.
3. Білик М. Д. Управління фінансами державних підприємств / Білик М. Д. – К: Знання, 2015. – 312 с.
4. Буряк П. Ю. Податкова система: теорія і практика застосування активних методів навчання / Буряк П. Ю., Беркита К. Ф., Ярема Б. П. – К.: ВД «Професіонал», 2014. – 171 с.
5. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством: навч. посіб. / Василенко В. О. – К.: ЦУЛ, 2014. – 504 с.
6. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручник / Василик О. Д. – К.: КЮС, 2001. – 416 с.
7. Вахрин П. И. Финансовый практикум / Вахрин П. И. – М.: Дайлков и К°, 2012. – 172 с.
8. Гривківська О. В. Збірник задач та тестів з дисципліни «Фінанси підприємств» / Гривківська О. В. – К.: Вид-во Європейського університету, 2015. – 99 с.
9. Загородній А. Г. Фінансовий словник. – [2-ге вид., виправ. і допов.] / Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. – Львів: Вид-во «Центр Європи», 2017. – 576 с.
10. Іванова Н. Ю. Аналіз беззбитковості виробництва: теорія та практика / Іванова Н. Ю. – К: Лібра, 2016. – 71 с.
- 11) Петрашевська А. Д. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку сфери інфокомунікацій: монографія / Петрашевська А. Д. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2015. – 324 с.

Підписано до друку 26.06.2017 р.

Формат 60/88/16. Обсяг 2,75 друк. арк.

Тираж 50 прим. Зам. № 6088.

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі ОНАЗ ім. О.С. Попова

м. Одеса, вул. Ковалевського, 5

тел. 70-50-494

© ОНАЗ, 2017